

„Čomski je globalni fenomen...  
On je verovatno jedan od najbitnijih  
glasova svetske političke misli.“

THE NEW YORK TIMES

# NOAM ČOMSKI

NOVA KNJIGA JEDNOG OD NAJVEĆIH UMOVA DANAŠNJICE

# SNOVI I NADANJA

Noam Čomski

# SNOVI I NADANJA

Preveli Nada Filipović i Zoran Protić



Beograd, 2013.



# SADRŽAJ

Predgovor .....	7
-----------------	---

## PRVI DEO: LATINSKA AMERIKA

1. Godina 514: Globalizacija za koga? .....	11
2. Latinska Amerika i američka spoljna politika.....	45
3. Demokratija i razvoj: Njihovi neprijatelji, njihove nade .....	79
4. Latinska Amerika i Karipska unija.....	106

## DRUGI DEO: SEVERNA AMERIKA

5. <i>Dobre vesti</i> za Irak i šire .....	125
6. Slobodni izbori, dobre i loše vesti .....	146
7. Izazovi stoleća .....	167
8. Prekretnica?.....	178
9. Izbori 2008: Nada se sučeljava sa stvarnim svetom .....	206
10. Obama o sukobu Izraela i Palestine.....	249
11. Zapisi o mučenju .....	256
12. Godina 1989. i posle .....	266
Napomene .....	278
O autoru.....	327



## Predgovor

Ovde prikupljeni eseji potiču iz niza predavanja održanih u Čileu u oktobru 2006. godine, a koje je u Španiji 2009. objavio EDUFRO Univerzitet u Fronteri (Temuko) pod naslovom *Neoliberalizam i globalizacija (Neoliberalismo y Globalización)*. Imali smo nameru da ih pripremimo za objavljivanje na engleskom jeziku, ali tada nismo uspeli da stignemo. Oni se ovde pojavljuju kao tri prva poglavlja, ažurirani do početka 2010. i prilično prošireni. Četvrto poglavlje, kojim se završava Prvi deo, zasnovano je na video-konferenciji na 7. samitu za društvena pitanja Latinske Amerike i Karipske unije u Karakasu, održanom 24. septembra 2008. godine, i takođe je ažurirano i prošireno. U primarnom fokusu prvog dela je Latinska Amerika i američki odnosi sa potkontinentom.

Drugi deo sastoji se od proširenih i redigovanih govora i članaka u periodu od 2008. do 2009, koji su takođe ažurirani početkom 2010, a tiču se međusobno povezanih tema unutrašnjih i međunarodnih poslova SAD. Ranije verzije Petog, Devetog i Jedanaestog poglavlja pojavljivale su se u časopisu *Z*, a Sedmo poglavlje pojavilo se u *Internacionalnoj socijalističkoj reviji (International Socialist Review)*. Dvanaesto poglavlje zasnovano je na predavanjima iz oktobra i novembra 2009. u Ujedinjenom Kraljevstvu i Irskoj i 30. novembra na Bostonskom koledžu, na komemoraciji žrtvama atentata 16. novembra 1989.



PRVI DEO  
Latinska Amerika





# 1.

## Godina 514: Globalizacija za koga?

Ljudska delatnost kreće se zamršenim, beskrajno različitim i nepredvidivim putevima, ali se povremeno odigraju događaji koji su nagle prekretnice u istoriji. Takvih je bilo nekoliko proteklih godina. Na Zapadu je već izlizana fraza da posle 11. septembra 2001. ništa neće biti kao pre. Pad Berlinskog zida 1989. predstavlja još jedan događaj za koji možemo reći isto. Za oba događaja može se mnogo toga kazati realnog, ali i mitskog. Ako se osvrnemo na godinu 514, svakako imamo nešto drugo na umu: godina 1492. nesumnjivo je usmerila svetsku istoriju u radikalno drugačijem pravcu, s fantastičnim dugoročnim posledicama.

Kao što znamo, Kolumbova putovanja otvorila su novi put evropskom osvajanju zapadne hemisfere, s groznim posledicama za domorodačko stanovništvo, a ubrzo potom Africi su donela jedno od najtamnijih epizoda u istoriji. Vasco da Gama otvorio je put kojim je u Afriku i Aziju stigla „divlja evropska nepravda“, tužna fraza koju smo pozajmili od Adama Smita, a koja se primarno odnosi na britanske užasne zločine u Indiji, očigledne čak i u njegovo doba. Takođe, 1492. godine hrišćanski osvajači proširili su svoju varvarsku moć na najnapredniju i najtolerantniju civilizaciju u Evropi, mavarsku Španiju, primoravajući Jevreje da beže ili da prihvate civilizacijske tekovine Inkvizicije, a usledilo je ogromno etničko čišćenje muslimanske populacije (Mavara) i uništavanje bogate riznice klasične nauke koje su ovi razvijali i čuvali

– poput mongolske invazije na Irak dva veka ranije, ili još goreg uništavanja civilizacijskog blaga u američko-britanskoj invaziji na Irak, koja i dalje uzima svoj strašni danak.<sup>1</sup> Evropsko osvajanje većeg dela zemaljske kugle i širenje Evrope oduvek je bilo primarna tema svetske istorije.

Osnovni razlozi za znatne evropske vojne uspehe prilično su razumljivi. Jedan je evropska prljavština koja je izazvala epidemije u kojima je desetkovana mnogo zdravija populacija zapadne hemisfere.<sup>2</sup> Uprkos bolesti, „zahvaljujući vojnoj superiornosti, pre nego bilo kakvoj kulturnoj, moralnoj ili prirodnoj prednosti, beli narodi uspeli su da stvore i kontrolišu, iako nakratko, prvu globalnu hegemoniju u istoriji“, smatra vojni istoričar Džefri Parker.<sup>3</sup> Od Amerike do Jugoistočne Azije, nastavlja on, stanovništvo je bilo zapanjeno divljaštvom Evropljana i „u istoj meri šokirano totalno destruktivnim besom evropskog načina ratovanja“. Žrtve nisu bile nimalo pacifistička društva, ali evropsko divljaštvo bilo je nešto novo, ne samo u tehnološkom smislu, nego i u duhovnom. Parkerova fraza „iako nakratko“ može se ispostaviti tačnom u mnogo svirepijem smislu nego što je mislio. Neki od najistaknutijih i najumnijih analitičara strategije u SAD upozoravaju na „konačnu propast“ ili čak „nadolazeću apokalipsu“ ako vlada nastavi s agresivnim militarizmom<sup>4</sup> – i ne tako daleko u budućnosti, pomalja se opasnost od antropogenske environmentalne katastrofe.

Današnji jaz između Severa i Juga – bogatih razvijenih društava i ostatka sveta – uglavnom je nastao globalnim osvajanjem. Stručnjaci i nauka počinju da prepoznaju činjenice koje je imperijalna arogantnost skrivala. Oni otkrivaju da je u vreme dolaska Evropljana, i mnogo ranije, zapadna hemisfera bila dom nekih od najnaprednijih civilizacija na svetu. Arheolozi počinju da veruju da se u istočnoj Boliviji, najsiromašnjoj državi u Južnoj Americi, razvijalo bogato, sofisticirano i kompleksno društvo s populacijom oko milion ljudi. Po njihovim rečima, to je bilo mesto „jednog od najvećih, najčudnijih i ekološki najbogatijih ljudskih staništa na planeti, s nasipima i kanalima, prostranim i uređenim gradovima i priličnim bogatstvom“, čineći pejzaž koji je bio „jedno od najvećih umetničkih remek-dela ljudskog roda“. Do 1491. godine, u peruanskim Andima Inke su stvorile najveće carstvo na svetu, veće po obimu od kineskog, ruskog, osmanskog i drugih carstava, mnogo većeg od bilo koje evropske države sa istaknutim umetničkim, poljoprivrednim i drugim dostignućima.<sup>5</sup>

Jedno od najzujbudljivijih postignuća u proteklih nekoliko decenija jeste obnova domorodačkih kultura i jezika i borba za njihove zajednice i politička prava. Dostignuća u Južnoj Americi bila su prilično dramatična. Širom hemisfere postoje pokreti domorodaca koji traže da dobiju pravo na zemlju i druga građanska i ljudska prava koja im uskraćuju represivne i često ubilački nastrojene države. Ovo se dešava čak i tamo gde su domorodačke zajednice jedva preživjele posle osvajanja, kao u SAD, gde je populacija od oko sedam miliona, a možda i više, posle dolaska osvajača smanjena do 1900. na nekoliko stotina hiljada. Nema potrebe da pominjem da su ovi problemi prilično aktuelni i u Temuku, na granici s Araukancima (narod Mapuče).

Naša katedra na Institutu za tehnologiju u Masačusetsu odigrala je značajnu ulogu u obnovi, zahvaljujući izuzetnom radu pokojnog Keneta Hejla. Osim rada na problemima u vezi s ljudskim pravima domorodačkog stanovništva u Severnoj i Južnoj Americi i Australiji, i fundamentalnog doprinosa studijama o njihovim jezicima i lingvističkim teorijama, dovodio je i ljude iz rezervata, koji su imali vrlo male šanse za visoko obrazovanje, i ulagao veliki napor pomažući im da steknu stepen doktora nauka na vrlo zahtevnim programima, s disertacijama na maternjem jeziku, što je dubinom analize i sofisticiranošću nadmašilo sve u dotadašnjoj literaturi. Oni su se vratili kući i pokrenuli edukativne i kulturne programe, od kojih nekoliko i veoma uspešnih, revitalizujući marginalizovane zajednice, pomažući im tako da steknu veća prava. Pomenućemo samo jedno zaista spektakularno postignuće. Jedan od glavnih jezika Nove Engleske pre osvajanja bio je vampanoag. Domoroce su prvi engleski kolonisti uglavnom proterivali i ubijali, čak su nudili i nagrade za njihove glave, dok su one koji su se predali jer nisu želeli da se bore – muškarce, žene i decu – prodavali u ropstvo.<sup>6</sup> Poslednji poznati govornik vampanoaga umro je pre jednog veka. Hejl i neki njegovi studenti uspeali su da rekonstruišu jezik na osnovu postojećih tekstualnih i komparativnih izvora. Hejlova prva saradnica bila je Džes Mala Srna, potomkinja naroda Vampanoag, koja je pomogla u rekonstruisanju jezika, a potom ga i naučila. Na komemoraciji posvećenoj Hejlu, ona mu je odala počast na tečnom vampanoag jeziku, a povelala je i svoju dvogodišnju ćerku, prvorođenog izvornog govornika vampanoaga u tom veku. Postoje veliki izgledi da vampanoaska kultura i zajednica opet

procvetaju i nađu odgovarajuće mesto u zapadnom društvu, kao model koji bi svugde mogao biti usvojen.

S druge strane sveta, u vreme evropskog osvajanja, Kina i Indija bile su vodeći trgovački i industrijski centri u svetu, prilično ispred Evrope u javnom zdravlju i sofisticiranosti, obimu tržišnog sistema i oblasti trgovine. Životni vek u Japanu možda je bio duži nego u Evropi.<sup>7</sup> Engleska je pokušavala da uhvati korak u tekstilnoj industriji i drugim proizvodnim granama „pozajmljujući“ od Indije i drugih zemalja, što se danas smatra piraterijom i zabranjeno je međunarodnim ugovorima bogatih država pod ciničnom sintagmom „slobodna trgovina“.

I SAD su se oslanjale na sličan mehanizam „piraterije“ i zaštite, kao i druge države koje su se naglo razvile. Britanija se takođe angažovala u tadašnjoj pirateriji, koja se danas smatra najozloglašeniјim međunarodnim zločinom. Pirat kom su se najviše divili bio je ser Fransis Dreјk. Plen koji je doneo kući „mogao bi se smatrati poreklom i osnovom britanskih stranih ulaganja“, zaključuje Džon Mejnard Keјns.<sup>8</sup>

Engleska je konačno usvojila formu „slobodne trgovine“ 1846, pošto su joj vekovima protekcionizam i intervencija države u ekonomiji dale ogromnu prednost nad konkurentima, dok je gušila indijsku proizvodnju nametanjem visokih zaštitnih carina i drugim sredstvima, što je još ranije učinila u Irskoj. SAD su usvojile slobodnu trgovinu vek kasnije, iz sličnih razloga. U oba slučaja, doprinosi „slobodnoj trgovini“ bili su pažljivo sasećani, a to su pitanja kojima ćemo se vratiti. U suštini, uz obimnu intervenciju države i nasilje kod kuće, varvarizmom i nametnutom liberalizacijom u osvojenim oblastima, Evropa i njeni delovi mogli su da postanu bogata i razvijena društva, dok su osvojene regije postale Treći svet – Jug. S obzirom na to da je istorija previše složena da bi se svela na samo ovih nekoliko faktora, ovi su ipak bili najistaknutiji.

Posledice su dramatične, ponekad i zapanjujuće. Razmotrimo Haiti, najsiromašniju državu zapadne hemisfere, koji neće biti pogodan za život sledećih nekoliko generacija; to je verovatno bila najbogatija kolonija na svetu, izvor glavnog dela francuskog bogatstva. Do 1789. proizvodio je 75% ukupnog šećera na svetu i bio svetski lider u proizvodnji pamuka – „goriva“ rane industrijske revolucije – kao i druge vredne robe. Ekonomija zasnovana na radu robova na plantažama pokrenula je proces uništavanja plodne zemlje i šuma, koje su tada sećene, i to je

redovno podsticano imperijalnom politikom. Francuski brodovi koji su isporučivali robove vraćali su se sa haićanskim deblima. Uništavanje šuma francuskih vlastodržaca kasnije je izazvalo siromaštvo, uzrokovalo eroziju i dalje propadanje. Posle brutalne i razarajuće borbe protiv armija Francuske i Britanije, uz podršku Sjedinjenih Država, kolonija je konačno dobila nezavisnost 1804, i tako postala prva zemlja slobodnih ljudi na hemisferi, dvadeset godina pošto se društvo koje sada vlada svetom oslobodilo Engleske. Haićani su bili primorani da plate gorku cenu za zločin slobode. Sjedinjene Države odbile su da priznaju ovo opasno slobodno društvo sve do 1862, kada su priznali i Liberiju, ali iz sasvim naopakog razloga: robovi su stekli slobodu i država se nadala da će se rešiti kontaminacije nebelaćkim stanovništvom tako što će ih izvesti tamo gde pripadaju. Projekat je propao kada su pronašli novo sredstvo: kriminalizacijom crnačkog života ponovo su uspostavile novu formu ropstva, što je dalo ogroman doprinos američkoj industrijskoj revoluciji, a trajalo je do Drugog svetskog rata, kada je „slobodna radna snaga“ bila veoma potrebna vojnoj industriji. Francuska je nametnula ogromnu odštetu Haitiju, kao kaznu za oslobođenje od opake francuske vladavine, teret s kojim nikad nisu uspeli da se izbore. Civilizovani svet se složio da je francuska kazna za Haiti pravedna, i još uvek tako misli. Pre nekoliko godina haićanski predsednik Žan Bertran Aristid ljubazno je upitao Francusku da li je došlo vreme izmirenja ogromnog duga Haićana, bar delimično. Francuska se razjarila i 2004. godine pridružila Vašingtonu u obaranju demokratski izabrane Vlade Haitija, uspostavljajući još jednom vladavinu terora u već osakaćenom društvu.<sup>9</sup>

Neposredne posledice istražio je Pravni fakultet u Majamiju, ustanovivši da se „mnogi Haićani, naročito oni koji žive u siromašnim delovima, danas bore protiv nehumanog užasa, da sada najsiromašnije Haićane u borbi da prežive bedu prati i alarmantni strah od nasilja haićanskih institucija pravde i bezbednosti“. U avgustu 2006. vodeći svetski medicinski žurnal *Lanset (Lancet)* objavio je studiju o zloupotrebi ljudskih prava posle rušenja vlade u periodu od februara 2004. do decembra 2005. Istraživači su otkrili da je nekih osam hiljada osoba (oko dvanaest dnevno) u tom periodu ubijeno, seksualno zlostavljanje bilo je uobičajeno, naročito dece, a podaci ukazuju da je trideset pet hiljada žena i devojaka silovano u oblasti Port o Prens. Zločini su pripisivani

uglavnom kriminalcima, Haićanskoj nacionalnoj policiji i Mirovnim snagama UN, a tek za nekoliko njih bio je odgovoran proaristidovski pokret Lavalas. Studija je prošla nezapaženo u Americi, a ni drugde joj nije posvećeno mnogo više pažnje.<sup>10</sup>

Verovatno je jedna od najgorih nesreća koje su se dogodile na Haitiju od oslobađanja bila invazija Vudroa Vilsona 1915, koji je bukvalno opet uspostavio ropstvo, ubio hiljade – petnaest hiljada prema haićanskom istoričaru Rožeu Gajaru – i omogućio da državu okupiraju američke korporacije. Uzdrmano društvo prepušteno je ubilački nastrojenoj Nacionalnoj gardi, koju su obučile SAD i koja je služila interesima haićanske elite, mulatima i belcima, grabežljivijim i više razbojnički nastrojenim nego što je to uobičajeno u Latinskoj Americi, koji redovno prisvajaju međunarodnu pomoć namenjenu zemlji. Ovo je jedan od mnogih trijumfa „wilsonovskog idealizma“, kako je poznat u istoriji.

Američke korporacije preuzele su Haiti tako što su raspustile skupštinu pomoću američkih marinaca, a posle odbijanja američkog zahteva da prihvati ustav koji su napisale SAD i koji je odobravao ove „progresivne“ mere. Istina je, američki okupatori održali su referendum na kojem su njihovi zahtevi dobili 99,9% glasova, ali sa odzivom od 5% stanovništva. Bilo je opšteprihvaćeno da su mere progresivne. Kako je Stejt department objasnio, Haićani su bili „inferiorni ljudi“ i „bilo je očigledno da je, ako bi naša okupacija donela korist Haitiju i ubrzala njegov dalji napredak, neophodno da strani kapital dođe na Haiti... [i] teško da smo mogli očekivati da Amerikanci ulože svoj novac u plantaže i velika poljoprivredna preduzeća na Haitiju ako oni nisu vlasnici zemljišta na koje treba da potroše novac“. Dakle, sve to je bilo iz iskrene želje da se pomogne jadnim Haićanima, pa su ih Sjedinjene Države stavile na nišan kako bi američkim investitorima odobrili da preuzmu njihovu zemlju putem „nesebične intervencije“ na „zaštitnički način“, bez ikakve pomisli na njihove „povlastice, zainteresovanost za profit i tome slično“ (*Njujork tajms*).

Teror i represija porasli su pod vladavinom Nacionalne garde i diktature Divalijeja, dok je elita prosperirala, izolovana od države čije su pljačkanje potpomagali. Kada je Regan došao na vlast, USAID i Svetska banka uspostavile su programe kako bi Haiti pretvorile u „karipski Tajvan“, pridržavajući se svetog principa komparativne prednosti: Haiti će

uvoziti hranu i drugu robu iz Sjedinjenih Država, dok će radnička klasa, uglavnom žene, grcati u užasnim uslovima u fabrikama čiji su vlasnik SAD. Kako je Svetska banka objasnila u izveštaju 1985, u svojoj razvojnoj strategiji, koja je usmerena na izvoz, domaća potrošnja treba da „očigledno bude ograničena kako bi se potrebni udeo porasta u proizvodnji usmerio na izvoz“, naglašavajući „širenje privatnih preduzeća“, dok podrška obrazovanju treba da bude „minimizirana“ i takve „društvene potrebe“ treba da budu privatizovane. „Privatni projekti s visokim ekonomskim dobitkom treba da budu podržani“ pre nego „javni rashodi u društvenim sektorima“ i „manje pažnje treba posvetiti društvenim ciljevima koji povećavaju potrošnju“. Nasuprot tome, Tajvan, koji je zaista u razvoju, ali oslobođen od kontrole, sprovodi radikalno drugačije mere, odnosno ulaže u ruralne delove kako bi povećao potrošnju i sprečio odliv seoskog stanovništva u urbana predgrađa, što je očigledna posledica progresivne politike koja se sprovodi na Haitiju – koji je ostao Haiti, ni priđi Tajvanu. Nesreće koje su usledile, uključujući i zemljotres u januaru 2010, izazvane su čovekovim delanjem, a posledice su odluka donetih u skladu s ovakvom i sličnom politikom od američke invazije 1915. godine, pogoršavajući grozno stanje koje je započela Francuska, opljačkavši i uništivši svoju najbogatiju koloniju.

Reganova administracija bila je prilično zadovoljna „ohrabrujućim korakom napred“ na Haitiju 1985. godine: zakonodavstvo je usvojilo zakon u kojem se zahteva da svaka politička partija mora da prizna doživotnog predsednika Bebi Doka Divalijea kao vrhovnog samodršca, stavila van zakona demohrišćane, dajući vladi zakonsko pravo da ukine bilo koju partiju bez ikakvog obrazloženja. Ovo postignuće Reganovog programa „demokratskog boljitka“ omogućilo je administraciji da snabdeva vojnom pomoći opakog i podmitljivog diktatora, koji je takvu demokratiju u državi sprovodio vrlo uspešno. I Reganova procena napretka demokratije nije bila bez nagrade. Zakon je usvojen sa 99,98% glasova, s neznatnom razlikom u odnosu na wilsonovski idealizam od 99,9%. Cinici bi rekli da podeljenost odslikava spektar mogućnosti izbora za podređene u skladu s kretanjem domaće politike od jednog ekstrema do drugog.

Prvi slobodni izbori na Haitiju 1990. godine bili su ugroženi racionalnim programima koje su nametnuli Vašington i međunarodne



finansijske institucije. Siromašna većina ušla je u političku arenu prvi put i s dvotrećinskom većinom izabrala svog kandidata, populističkog sveštenika Žana Bertrana Aristida – na zaprepašćenje posmatrača koji nisu dovoljno obratili pažnju na presudno organizovanje u siromašnim predgrađima i brdima, i koji su očekivali ubedljivu pobjedu proameričkog kandidata Marka Bazena, bivšeg zvaničnika Svetske banke, koji je imao monopol nad resursima i potpunu podršku bogate elite; Bazen je dobio samo 14% glasova. Za vreme kratkotrajne Aristidove vlasti, smanjio se broj izbeglica od terora i represije, koje je često nazad vraćala američka Obalska straža (ili ih povremeno isporučivala u Gvantanamo), kršeći tako Međunarodnu konvenciju o izbeglicama. Haićani su vraćani u rodnu zemlju u trenutku očajničke nade. S novom haićanskom vlašću, promenila se i američka politika prema izbeglicama: iako ih je bilo malo, izbeglicama je sada garantovan azil pošto su bežale od demokratske vlade kojoj su se SAD protivile, a ne od opakog diktatora kog su SAD podržavale. Aristidov uspeh u kontroli finansija i smanjenje pretrpane birokratije pohvalile su mnoge međunarodne kreditne institucije, koje su mu zbog toga pružale pomoć. Situacija je bila opasna: Haiti se kretao ka demokratiji, napuštajući američku orbitu, i usvojio politiku okrenutu potrebama siromašne većine, a ne bogatih američkih saveznika.

Istog trenutka Vašington je usvojio standardne operativne procedure u takvom slučaju, prebacujući pomoć opoziciji, koja je bila orijentisana na biznis, i slabeći Aristidov režim drugim sredstvima, i dalje nazivanim „unapređenje demokratije“. Posle nekoliko meseci, u septembru 1991, izvršen je vojni državni udar – s verovatnim učesćem Cije i uz podršku Imaneula Konstana, vođe terorističke organizacije FRAPH (fr. *Front Pour l'Avancement et le Progés Haitien*) – u kojem je poginulo hiljade Haićana; kasnije je njegovo izručenje Haitiju odbila Klintonova administracija, vrlo verovatno zato što je imao štošta da kaže. Verovatno iz sličnih razloga, američke snage poslate su da postave predsednika 1994. i konfiskuju 160.000 strana dokumentacije koju je Klintonova administracija odbila da preda novoj demokratskoj vladi – „da izbegne neprijatna razotkrivanja“ o podršci Vašingtona vojnoj vlasti i naporima da se sruši demokratija, nagađao je *Hjuman rajts voč*. Vojna vlada uspostavila je opaku vladavinu terora, koju je podržao Buš Stariji, a još veću podršku dao joj je Bil Klinton, uprkos pretvaranju da nije tako. Trgovina

između SAD i Haitija povećana je kršenjem embarga OAS-a (Organizacija američkih država) i naftna kompanija Teksako tiho je organizovala snabdevanje vojne vlade naftom, kršeći predsedničke direktive. Pošto je Haiti bio u rukama ubilački nastrojene diktature koja služi bogatima, izbeglištvo je postalo pravilo.<sup>11</sup>

Očigledno je Klinton do 1991. shvatio da je stanovništvo dovoljno zaplašeno i da su Aristida „civilizovali“ američki instruktori, tako da je poslao američke snage da vrata izabranog predsednika još nekoliko meseci na vlast. Ali pod strogim uslovima: da prihvati grubi neoliberalni režim, prilično sličan programu proameričkog kandidata kog je pobedio na izborima 1990. (i kog je na poziciju dovela vojna vlast i njihovi bogati sledbenici 1992. godine). Osujećeni su Aristidovi naponi da raspusti vojsku koja je od dolaska na vlast bila ljuti neprijatelj Haićana. Haitiju je takođe zabranjeno da pruži bilo kakvu podršku ekonomiji. Haićanski proizvođači pirinča bili su uspešni, ali nisu mogli da budu konkurentni američkoj agroekonomiji koja se oslanja na ogromne državne subvencije, zahvaljujući pre svega Reganu, koga su proglasili kraljem slobodne trgovine, s vrlo malo obzira na njegov doprinos ekstremnom protekcionizmu i državnoj intervenciji u ekonomiji. Ostala mala preduzeća uništena su američkom politikom niskih cena, a Haiti je bio nemoćan da to spreči zbog nametnutih uslova ekonomske racionalnosti.

Ono što je usledilo uopšte nije iznenadujuće: u USAID-ovom izveštaju iz 1995. zabeleženo je da će „trgovina usmerena ka izvozu i politika ulaganja [koju je Vašington odobrio] stalno pritiskati domaće proizvođače pirinča“ i tako ubrzati beg u bedna predgrađa u kojima se desio odvratni rasplet događaja u katastrofalnom zemljotresu u januaru 2010. godine – klasnoj katastrofi, poput mnogih drugih, koja je uglavnom pogodila siromašne, čiji su turobni uslovi života i doprineli da budu najviše pogođeni (bogati su se lako sklonili). U međuvremenu, neoliberalna politika razorila je ono što je ostalo od ekonomskog suvereniteta i dovela državu do potpunog haosa, što je ubrzao Buš Mlađi ciničnim blokiranjem sveukupne međunarodne pomoći, i na taj način izazvano još više nasilja, haosa i patnje. Potom su stupila na scenu dva tradicionalna mučitelja Haitija, Francuska i SAD, koji su zbacili vladu 2004, oteli izabranog predsednika (pod izgovorom „spasavanja“) i otpremili ga u Centralnoafričku Republiku; od tada Sjedinjene Države žele da zabrane

prilaz Aristidu ne samo na Haiti, već i celoj zapadnoj hemisferi. Do tog trenutka Haiti je već izgubio moć da prehrani sam sebe i prepušten je fluktuiranju cena hrane.<sup>12</sup>

Početkom 2008. izbile su pobune širom planete zbog naglog porasta cena hrane. Prvo su nemiri izbili na Haitiju i u Bangladešu, što nije nikakva koincidencija za one koji pamte istoriju. Očajno stanje siromašnih privuklo je kratkotrajnu pažnju, ali bez istorijske važnosti. Godinu dana kasnije, londonski list *Fajnanšel tajms* objavio je proglas Svetskog programa za hranu u okviru UN da bi „smanjenje udela pomoći u hrani i obustavljanje nekih operacija zemalja donatora, koje se i same suočavaju s fiskalnom krizom, ugrozilo doprinose u finansiranju“: žrtve su bile Etiopija, Ruanda, Uganda itd. Ozbiljno smanjenje budžeta dovelo je do gladi koja je pogodila milijardu, s porastom od 100 miliona u prethodnih šest meseci, dok je cena hrane rasla, a novčana pomoć opadala kao rezultat ekonomske krize na Zapadu.

U Bangladešu, list *Nju nejšn* zabeležio je:

Veoma je bitno što su trilioni već potrošeni da se zadovolje svetske finansijske institucije, dok je od prilične sume, 12,3 milijarde dolara založenih u Rimu ranije ove godine, namenjene za borbu s krizom u hrani, samo 1 milijarda dolara dobijena. Nada da će ekstremno siromaštvo biti iskorenjeno do 2015, kao što je definisano milenijumskim razvojnim ciljevima UN-a, izgleda nerealnije nego ikada, ne samo zbog nedostatka izvora već i zbog nedostatka iskrene zabrinutosti za siromašne u svetu.

Izveštaj Svetskog programa za hranu o naglom smanjenju u slabim pokušajima Zapada da se posveti sve većoj katastrofi, zaslužio je 150 reči u *Njujork tajmsu* u odeljku *Svet ukratko*.<sup>13</sup>

Reakcija nije neuobičajena. U isto vreme UN su obelodanile procenu da pretvaranje zemljišta u pustinju (dezertifikacija) ugrožava život skoro milijardi ljudi, dok se istovremeno proglašava Svetski dan dezertifikacije. Njihov cilj je da se: „... bore protiv dezertifikacije i suše širom sveta tako što će uticati na svest javnosti i promovisati implementaciju konvencija koje se tiču dezertifikacije u zemljama članicama.“<sup>14</sup> Napor da se podigne nivo javne svesti prošao je bez pomena u nacionalnoj štampi.